



## Vragen en antwoorden - informatieavond Schiermonnikoog Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

29 maart 2021, 20.00-21.30 uur (Webex)

Op 14 januari 2021 heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat het voorkeursalternatief Eemshaven west voor het Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden bekend gemaakt. Om bewoners op Schiermonnikoog te informeren over dit besluit en toe te lichten wat er verder gaat gebeuren hebben er op 22 en 29 maart 2021 digitale informatieavonden plaatsgevonden. Tijdens deze sessies konden deelnemers vragen stellen die in de uitzending beantwoord werden. Niet alle vragen zijn aan bod gekomen. De gestelde vragen tijdens de informatieavond van 29 maart 2021 worden in dit overzicht schriftelijk beantwoord. Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend.

Nr. Vraag	Antwoord
<p>1</p> <p>Zijn er oplossingen hoe Schiermonnikoog mee kan participeren in de opgewekte stroom, zodanig dat Schiermonnikoog in zijn eigen stroomvoorziening kan volstaan. Dit door bijv. te investeren in twee windmolens uit het aan te leggen windmolenpark?</p>	<p>Het windpark zelf geen onderdeel uit van het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden: Dit project gaat enkel over de kabelverbinding van het windpark naar het hoogspanningsstation op land. De participatiemogelijkheden in het windpark Ten noorden van de Waddeneilanden zijn op dit moment nog niet bekend. Hier zal het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat meer over bekendmaken, zodra de openbare tender van het windpark de markt op gaat.</p> <p>Om het eiland aan te sluiten op het Net op zee zijn verbindingen met een veel lager spanningsniveau nodig op de westzijde van het eiland. Het aftakken van een 220kV-verbinding voor lokaal gebruik kan niet zonder het bouwen van een bovengronds transformatorstation van enkele hectares groot plus het graven van kabels van de oostpunt naar de westpunt (ca 15km) om de stroom richting het dorp te brengen. Aanvullend zal dit door Liander (de lokale/regionale netbeheerder) aangesloten moeten worden op het bestaande net op het eiland, aangezien TenneT geen huisaansluitingen kan realiseren. Al met al zijn de effecten daarvan vele malen groter dan de redelijkerwijs te verwachten baten.</p>
<p>2</p> <p>Is er toestemming voor het huidige plan en zo ja, wie heeft deze toestemming dan gegeven?</p>	<p>Het Voorkeursalternatief met tracé Eemshaven west is door de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) in samenspraak met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) gekozen. Dit is gebeurd onder andere op basis van het advies van de regionale overheden en Rijkswaterstaat. De kabelroute wordt op dit moment uitgewerkt en zal uiteindelijk worden vastgelegd in een Inpassingsplan en diverse vergunningen. De ministers van EZK en BZK ondertekenen dit Inpassingsplan.</p>
<p>3</p> <p>Eemshaven was de gewenste aanlandlocatie met voorkeur voor tracé Eemshaven oost. Nu Eemshaven oost niet kan, werd gekozen voor Eemshaven west. Maar is het ook mogelijk om de aanlandlocatie te herzien, waardoor ook andere tracés in beeld komen?</p>	<p>De keuze voor het tracé Eemshaven west is gemaakt door middel van een integrale afweging (op de thema's Milieu, Techniek, Kosten, Omgeving en Toekomstvastheid) tussen alle negen tracés en alle drie de aanlandlocaties. De risico's bij het tracé Eemshaven oost waren onderdeel van deze afweging. Er zal dus niet verder gegaan worden met een ander tracé of aanlandlocatie.</p>
<p>4</p> <p>Wat is het verschil tussen de natuurbezwaren tracé west en midden?</p>	<p>In het Milieueffectrapport (over de voorgaande fase) en de Integrale Effectenanalyse is geconcludeerd dat de aanleg van Eemshaven Midden naar verwachting leidt tot grote effecten op de Waddenzee. Significant negatieve effecten worden enerzijds veroorzaakt door de lange doorkruising van het Natura 2000-gebied, en anderzijds door de negatieve effecten van vertroebeling op het bodemleven. vertroebeling wordt veroorzaakt door de grote baggerhoeveelheden die nodig zijn om de kabels op de noodzakelijke grote diepte aan te leggen in het dynamische geulensysteem ten westen van Rottumerplaat. Deze effecten zijn naar verwachting veel groter dan bij Eemshaven west. De inschatting hierbij is dat door deze effecten de aanleg niet vergunbaar is.</p> <p>Zie voor het Milieueffectrapport fase 1 en de Integrale Effectenanalyse de links onderaan de pagina.</p>
<p>5</p> <p>Ik hoor graag wat volgens jullie de te verwachten schade is</p>	<p>De verwachte natuur- en milieuschade wordt in het Milieueffectrapport (MER) in beeld gebracht. Hierbij wordt niet alleen naar ecologie gekeken, maar ook naar landschap, bodem, archeologie, ruimtegebruik etc. De milieueffecten hangen samen met de uiteindelijke aanlegmethode. De aanlegmethode wordt op dit moment verder uitgewerkt, waardoor er nog geen compleet beeld is van de verwachte schade. Wel is er al zicht op het type effecten dat kan optreden, afhankelijk van locatie/seizoen/aanlegmethode. Bijvoorbeeld: bij de VKA route (de rechte lijn op de getoonde kaart) zal er relatief veel gebaggerd moeten worden, om de kabels op de noodzakelijke diepte te krijgen. Hierdoor ontstaat vertroebeling, waar bodemleven last van kan hebben. Ook kan hierdoor een (tijdelijke) verflaging van zandplaten ontstaan, waardoor deze korter droogvallen. Een ander voorbeeld is schade aan mosselbanken indien hier met materiaal (ondanks de lage gronddruk ervan) overheen gereden moet worden om de kabels te installeren. Hierbij wordt natuurlijk geprobeerd deze gebieden te vermijden ("voorkomen van effecten"), maar als dat niet mogelijk is zal gekeken worden naar zo min mogelijk schade door een specifieke locatie te kiezen. Op basis van de resultaten van het MER zullen we maatregelen nemen om de verwachte effecten te voorkomen, mitigeren of compenseren.</p>
<p>6</p> <p>Eemshaven oost valt onder het Eems Dollard verdrag. Wat was de reactie van Duitsland?</p>	<p>Vanuit Duitsland werd er gewezen op de risico's die een tracé in het gebied met zich meebrengt voor vaarroutes en scheepvaart.</p>

7	Zijn de gemaakte bezwaren door Duitse instanties en overheden tegen het tracé Eemshaven Oost extra zwaarwegend, omdat het bezwaren zijn uit een ander land?	De Duitse Wasserstrassen- und Schiffsverwaltung (de Duitse Rijkswaterstaat) heeft gewezen op de risico's voor de vaargeulen richting de Eems. Deze reactie is op dezelfde manier meegenomen en gewogen als elke andere reactie.
8	Volgens het bericht van de Duitsers stelde EZ al geen hoge prioriteit aan het traject Eemshaven oost.	Wij herkennen ons niet in dit bericht. Alle negen de tracés zijn door de minister even zwaar gewogen en hebben dezelfde prioriteit gehad in de onderzoeken.
9	Kunnen we niet met de Duitsers samenwerken? Zij hebben ook veel windenergie.  Je brengt (mogelijk zelfs onherstelbare) schade toe aan oer oud natuurgebied (werelderfgoed) hoe kan je ons vragen om mee te denken over mitigerende maatregelen? Ik kan mij geen enkele mitigerende maatregel voorstellen voor dergelijke schade. Waar moet ik aan denken?	Er is gekeken naar mogelijkheden om aan de Duitse zijde van de grens een route in te tekenen. Het is echter om meerdere redenen geen reëel alternatief. Aan de Duitse zijde van de grens liggen al meerdere kabelverbindingen naar Duitse windparken. De daar beschikbare ruimte zal Duitsland zelf benutten voor haar eigen windparken. Op hoger niveau zijn lang geleden al afspraken tussen Nederland en Duitsland gemaakt, dat ieder land zijn eigen ruimte benut voor kabels en leidingen.  Op hele lange termijn kan er wel gekeken worden naar mogelijkheden van bijvoorbeeld een energie-eiland dat door meerdere landen is opgezet. Dat is echter nog niet concreet, niet in de nabije toekomst en daarom niet passend in het kader van de klimaatdoelstellingen van het rijk en binnen de kaders van dit project.  Voor TenneT en het ministerie van EZK is het belangrijk dat negatieve effecten op o.a. de Waddenzee en Schiermonnikoog zoveel mogelijk voorkomen en anders beperkt worden. In de milieuonderzoeken worden de natuur- en milieueffecten van het project in beeld gebracht, ook ten aanzien van de bijzondere waarden vanuit de Werelderfgoedstatus. Voor dit laatste punt vindt nauw contact plaats met het Ministerie van LNV en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Op basis van deze resultaten denken we met onze specialisten - en via de werkgroepen Natuur en Milieu - na over hoe we de effecten kunnen voorkomen, bijvoorbeeld door kleine wijzigingen in de kabelroute aan te brengen. Vervolgens gaan we na hoe we de resterende effecten kunnen mitigeren. Effecten kunnen mogelijk gemitigeerd worden door aanpassingen te doen in de aanlegtechniek. De effecten die over blijven zullen gecompenseerd worden. Dit is tevens vastgelegd als plicht in de Wet Natuurbescherming. Op dit moment worden de milieuonderzoeken nog uitgevoerd en hebben we nog niet in beeld waar de mitigatie- en/of compensatieopgave concreet uit zal bestaan.  Wel zijn we een jaar geleden gestart met een pilot (een proefproject) voor 'ecologische netinpassing', samen met de Friese Milieufederatie en de NMF Groningen. Zij hebben op ons verzoek een overzicht gemaakt van mogelijke mitigerende en compenserende maatregelen bij de aanleg van de kabels (zowel Noordzee, Waddenzee als (ei)land. Dit rapport is te bekijken via onze projectwebsite (zie onderaan dit document voor de link). Hieruit zullen we putten voor mogelijke maatregelen.  Daarnaast is het vanuit het project prioriteit om ecologische waarde toe te voegen bij de inpassing van de kabelroute. Dit doen we met zogenaamde 'plus'-maatregelen, bedoeld voor bovenwettelijke compensatie. Deze maatregelen moeten projectgerelateerd en proportioneel zijn. Maatregelen waaraan gedacht kan worden zijn bijv. het versterken van kwelders of het vergroten van schelpenbanken. In de werkgroepen zullen we samen met omgevingspartijen toewerken naar concrete, realistische maatregelen, passend in de gebiedscontext. Ook hiervoor kan uit de eerder genoemde pilot geput worden, maar er ook kunnen ook nieuwe ideeën aangedragen worden. De plusmaatregelen zullen worden opgenomen in het Inpassingsplan.
10	Is het wel eens voorgekomen dat zienswijzen van burgers op plannen van EKZ hebben geleid tot afzien van het plan. Tot nu heeft geen enkele zienswijze van de eilanders iets aan de plannen kunnen of de keuze van het tracé kunnen veranderen. Willen jullie alleen aan de wet voldoen of ook echt argumenten van eilanders wegen?	In de vorige fase werd onderzoek gedaan naar negen tracéalternatieven, elk met hun eigen (milieu)aspecten, technische uitdagingen en belanghebbenden. Tijdens informatieavonden, via zienswijzen en via de vragen/suggesties die zijn ingediend op de Projectatlas (interactieve website) zijn bij betrokken bewoners en belanghebbenden belangen en zorgen opgehaald. Deze vormden input voor het thema Omgeving in de integrale Effectenanalyse (IEA). Het behoud van natuurwaarden Schiermonnikoog is hier in opgenomen als belang. Maar naast de belangen van de eilanders, zijn hier ook belangen van andere omwonenden en belanghebbenden in meegenomen. Naast het thema Omgeving, maakten ook de thema's Milieu, Techniek, Toekomstvastheid en Kosten deel uit van de IEA. De thema's samen hebben geleid tot een integrale afweging van de tracéalternatieven. De IEA is gepubliceerd in juni 2020, waarna een ieder hier een reactie op kon indienen. Deze reacties zijn door de minister meegenomen in de overweging tot VKA-besluit.  Omdat er vanuit de IEA geen koploper was aan te wijzen, heeft het regioadvies zwaar meegedeld. Dit is het advies van de drie betrokken regionale en lokale overheden van Noord-Nederland. Bij het opstellen van het regioadvies hebben de betrokken overheden ook gekeken naar maatschappelijk draagvlak. De gemeente Schiermonnikoog is vanaf 2019 op ambtelijk en bestuurlijk niveau betrokken bij het project, en heeft meegewerkt aan het regioadvies. Op basis van dit regioadvies heeft de minister uiteindelijk gekozen voor Eemshaven west als voorkeursalternatief. Zie voor het regioadvies de link onderaan de pagina.
11	Over het doortrekken van de kabel onder de grond (8 meter diep) het volgende: (1) Is er onderzoek gedaan i.v.m. het trekken van de sleuf of er water vrij komt. Er wordt immers een samen gesterp zandbodem doorklieft. Als deze wordt doorsneden is de snee niet makkelijk te herstellen. (2) Seismografisch onderzoek alleen is dan niet voldoende. Heeft de werkgroep daar een sluitende oplossing voor?	(1) In de verkenning van de kabelroute van het Voorkeursalternatief (VKA) en bijbehorende installatiemethode, kwam de compacte bodem en het doorsnijden ervan, gevolgd door een herstel waarbij die compactheid lastig te realiseren is, ook aan bod. Dit is dan ook een van de redenen dat we variant Wantij aan het uitwerken zijn.  (2) Naast seismografisch onderzoek voeren we ook andere type onderzoeken naar de grondgesteldheid uit. Uit de resultaten kunnen we opmaken wat de bodemgesteldheid is en wat de mechanische en thermische eigenschappen zijn. Op basis van deze eigenschappen werken we de installatiemethode verder uit en doen nader onderzoek naar de mogelijke effecten van de installatie. Ook weten we op basis van de resultaten wat het kabelontwerp dient te zijn om te kunnen voldoen aan de gewenste elektrische transportcapaciteit.
12	Bij geulen is de diepte 12 m genoemd. Wat is de gemiddelde diepte in zee en op land?	De aangegeven 12 meter diepte geldt met name bij het geulenstelsel van Eilanderbaal. De zeebodem varieert over de gehele route van droogvallend (0) tot ca. 35 meter (ver op de Noordzee) diep. De diepte waarop de kabels worden geïnstalleerd varieert langs de kabelroute en is afhankelijk van de verschillende factoren. Allereerst wordt er op plaatsen waar de zeebodem veel varieert gekeken naar het deel dat niet 'mobiel' (oftewel beweeglijk, veranderend) is. De kabel wordt dan geïnstalleerd tot op een diepte onder dit mobiele deel. Op andere locaties wordt de diepte van de kabels (onder andere) bepaald door het risico op schade door externe factoren (o.a. ankeren). Ook op land wordt rekening gehouden met activiteiten op en rond te installeren kabels. Tot slot zijn er in de benodigde vergunning ook voorschriften opgenomen, waaraan de begraafdiepte van de kabels moet voldoen.
13	Is drie meter diep genoeg?	Voor het bepalen van de begraafdiepte kijken we naar de diepte van het historisch zeebed. Op grote delen van het stabiele wantij zal drie meter begraafdiepte daarom inderdaad voldoende zijn. De begraafdieptes van de kabels stemmen we ook nauw af met Rijkswaterstaat Noord-Nederland.
14	Hoe diep gemiddeld moet je dan baggeren voor dat ponton?	Wanneer we gebruik maken van de route als in het Voorkeursalternatief, zal er ter hoogte van Schiermonnikoog een geul gebaggerd dienen te worden om een ponton te kunnen laten drijven en zo een kabel te installeren met een Vertical Injector. De diepte van de geul is afhankelijk van de huidige ligging van de zeebodem, de diepgang van het ponton en duur van installeren. Ook dient er rekening gehouden te worden met weersverlet, waardoor de installatie langer kan duren. Als dit optreedt zal de gebaggerde geul aanzanden. Daarom houden we in het bepalen van de installatie rekening met aanzanding. Op dit moment gaan we uit van baggeren tot ca. 4 meter diep.
15	Hoe groot is dat werkterrein qua oppervlakte en hoe lang blijft dat in functie?	Voor het maken van een horizontaal gestuurde boring (HDD) dient er een werkterrein van ca. 2500 m <sup>2</sup> (50 x 50 meter) te worden ingericht zoals in de presentatie weergegeven. Aan de uitreidezijde van de HDD is er een terrein voorzien dat veel kleiner kan zijn. De kabelverbinding bestaat uit twee naast elkaar gelegen kabels; hierdoor zijn er ook twee boringen nodig. De twee boringen samen zullen ca. 3 maanden nodig hebben. De reden hiervoor is de verschillende activiteiten die dienen te worden uitgevoerd. De boringen moeten worden uitgevoerd. De mantelbuizen moeten worden samengesteld en ingetrokken worden in de boringen. Nadat de mantelbuizen zijn ingetrokken kunnen de kabels worden ingetrokken. Het materieel op deze locatie zal verschillen tijdens de verschillende activiteiten.
16	Blijft het gebied nog toegankelijk en kan er nog geankerd worden?	(1) De werkzaamheden beslaan een beperkt gebied en verplaatsen zich. Het gebied waar de installatie plaats vindt zal om veiligheidsredenen tijdelijk ontoegankelijk zijn. Dit gebeurt in overleg met de autoriteiten en gebruikers; er wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met de betonde vaargeul. De installatie op zee wordt in secties uitgevoerd. Delen zullen dus voor een periode ontoegankelijk zijn. Hierover zal wanneer hier meer zicht op is duidelijk gecommuniceerd worden; maar er kan vanuit worden gegaan dat het gebied niet compleet gesloten zijn gedurende een lange periode. (2) In principe geldt er een ankerverbod boven de kabels. Ten aanzien van de begraafdiepte wordt wel rekening gehouden met nood-ankeren.

17	Als je over het eiland gaat met ponton betekent dat ook een sleuf van 100 meter breed zoals dat op het wad nodig is?	Bij de aanleg van de kabels volgens de route van het Voorkeursalternatief (VKA), is inderdaad een ponton benodigd bij de Balg. De breedte van de sleuf is afhankelijk van de benodigde diepte van de sleuf en de hoogte van het maaiveld. Uitgangspunt vooralsnog is 100 meter breed, maar we proberen dit zo minimaal mogelijk te maken. De reden om 100 meter aan te houden is dat dit als "worst case scenario" in het Milieueffectrapport (MER) kan worden uitgewerkt om zo de effecten te kunnen bepalen. Wanneer we de sleuf kleiner kunnen maken, zal dit dan leiden tot minder effecten. N.B. bij de variant Wantij is geen ponton over het eiland voorzien.
18	de kabel komt nu in een zogenaamd laagdynamisch gebied, toch is er een redelijke kans dat juist dit gebied hoogdynamisch wordt, dus ongeschikt. vorige keer attendeerde ik jullie ook al dat er nieuwe duinen zijn oostelijk van delaahte in het stand bij pl 16. het eiland kan niet eendeloos oost groeien, dus het eiland breekt op het kabel tracé. Jullie optie is dus dan nog alleen baggeren om de kabel op diepte te krijgen?	Dit is inderdaad een mogelijke ontwikkeling. Bij de kruising die we nu met het Voorkeursalternatief (VKA) voorzien met het eiland, houden we rekening met de waterdiepte die zou kunnen ontstaan op het moment dat de natuur een doorsnijding creëert. Zoals toegelicht onderzoeken we nu ook variant Wantij die westelijker ligt, waarbij we kijken naar een stabiele zeebodembaligging.
19	Waar blijft het slib? Slib uit de jachthaven moet op het land...	Het baggerde materiaal uit het geulstelsel wordt verspreid nabij de activiteiten in de Waddenzee. Het materiaal zal niet op het eiland gelegd worden. Uitgangspunt is dat het baggerde materiaal terug het systeem in wordt gebracht; het materiaal uit de Waddenzee mag zo niet in de Noordzee worden verspreid. De locaties worden afgestemd met Rijkswaterstaat Noord-Nederland, bevoegd gezag op dit gebied. Momenteel worden er ook verspreidings- en vertroebelingsstudies met bijbehorende berekeningen uitgevoerd. Deze studies zijn onderdeel van het Milieueffectrapport (MER), waarin de effecten van het baggeren worden onderzocht.
20	Op het vaste land proberen we van bestaande kabeltracé's gebruik te maken om het beheersbaar te houden. Ik hoor jullie het hebben over een bestaand tracé wat mogelijk in een volgende fase als nog zal worden benut. Moet je niet met ook met oog op de beheersbare toekomst en het voorkomen van schade aan het gebied door een nieuw tracé juist koste wat het kost (dit gaat mogelijk alleen over geld en geen natuurschade) hierop inzetten.	Hier werd gedeeld op het tracé Eemshaven oost, een van de negen alternatieven in de Integrale Effectenanalyse. De minister heeft nu niet gekozen voor Eemshaven oost, omdat het een tracé is waar heel weinig ruimte is (er is geen ruimte voor twee verbindingen) en dat derhalve veel risico's met zich meeneemt. Deze zijn er ook voor een toekomstige verbinding. Echter weten we dat een toekomstige verbinding uitgevoerd gaat worden in gelijkstroom in plaats van wisselstroom, deze kabelverbinding heeft als kenmerk dat hij gebundeld kan worden aangelegd waardoor zijn ruimtebeslag kleiner is. Dit maakt dat we hier aan de voorkant met een betere verwachting in staan. Ook dan is er nog steeds heel weinig ruimte. Dat wil zeggen, als we deze schaarse ruimte nu benutten dan weten we zeker dat de volgende verbinding via Schiermonnikoog zal lopen, ook weten we dat deze verbinding groter en zwaarder is en daardoor met groter en zwaarder materieel moet worden aangelegd. De minister heeft er voor gekozen de mogelijkheid om deze verbinding via een andere route dan de Schiermonnikoog route aan te leggen open te houden en dus nu de huidige verbinding voor deze route via Schiermonnikoog te kiezen.
21	Garandeert EZK dat de opgewekte duurzame energie ook echt voor bestaande energie gebruik wordt ingezet en er geen (nieuwe/buitenlandse) investeringen worden gesponsord (zoals datacenters in Noord Holland en Flevoland het geval is)?	De opgewekte duurzame energie zal geleverd worden aan het Nederlandse hoogspanningsnet. Waar deze uiteindelijk voor gebruikt zal worden is niet vast te leggen. Dit wordt geregeld door het systeem van vraag en aanbod van het Nederlandse hoogspanningsnet.
22	Ik ben bij alle bijeenkomsten in persoon geweest, maar daar kregen wij uitleg. Ik had op geen enkele manier dat ik invloed had op het tracé. Daar heb ik ook naar gevraagd. Maar de beslissing werd door het ministerie genomen, werd er toen gezegd.	Het klopt dat het besluit door de minister genomen is. De minister heeft zijn besluit gebaseerd op verschillende documenten. Een daarvan was de bundeling van reacties op de Integrale Effectenanalyse, welke van 8 juni t/m 6 juli 2020 ter inzage heeft gelegen. Deze reacties hebben bijgedragen aan de keuze van de minister voor het voorkeursalternatief. Daarnaast heeft de minister zijn besluit gebaseerd op het regioadvies. Dit is het advies van de dertien betrokken regionale en lokale overheden van Noord-Nederland. De gemeente Schiermonnikoog is vanaf 2019 op ambtelijk en bestuurlijk niveau betrokken bij het project, en heeft meegewerkt aan het regioadvies. In het proces heeft de gemeente Schiermonnikoog haar inwoners vertegenwoordigd. Op basis van dit regioadvies heeft de minister uiteindelijk gekozen voor Eemshaven west als voorkeursalternatief. Zie voor het regioadvies de link onderaan de pagina.
23	Stel je zou een miljard euro vinden, is het dan wel mogelijk om de kabels nu al via Eemshaven oost aan te leggen?	Kosten zijn niet bepalend geweest in de keuze voor Eemshaven west. In de afweging rond het tracé is er naast kosten ook gekeken naar milieu, omgeving, techniek en toekomstvastheid. Vooral op de laatste twee punten techniek en toekomstvastheid scoort het oostelijk tracé voor de verbinding niet goed. Het oostelijk tracé is een tracé waar heel weinig ruimte is en dat derhalve veel risico's met zich meeneemt. Deze zijn er ook voor een toekomstige verbinding. Echter weten we dat een toekomstige verbinding uitgevoerd gaat worden in gelijkstroom in plaats van wisselstroom, deze kabelverbinding heeft als kenmerk dat hij gebundeld kan worden aangelegd waardoor zijn ruimtebeslag kleiner is. Dit maakt dat we hier aan de voorkant met een betere verwachting in staan. Ook dan is er nog steeds heel weinig ruimte. Dat wil zeggen, als we deze schaarse ruimte nu benutten dan weten we zeker dat de volgende verbinding via Schiermonnikoog zal lopen, ook weten we dat deze verbinding groter en zwaarder is en daardoor met groter en zwaarder materieel moet worden aangelegd. De minister heeft er voor gekozen de mogelijkheid om deze verbinding via een andere route dan de Schiermonnikoog route aan te leggen open te houden en dus nu de huidige verbinding voor deze route via Schiermonnikoog te kiezen. Het is helaas niet zo dat er met extra geld ook extra ruimte op dit tracé gekocht kan worden.
24	Ik hoor Olaf Herfst zeggen dat er voor de toekomst gekeken wordt naar Eemshaven oost, al is het wel een uitdaging door ruimte tekort. Maar in 2040 zijn er misschien wel weer slimme technieken bijgekomen, maar dit is nog ver kijken. Waarom kiezen jullie dan nu niet voor Eemshaven oost, zodat voor Eemshaven west iets slims bedacht kan worden?	Ook na 2030 zal er inderdaad nog energie vanuit windparken naar het vaste land gaan. In de Verkenning Aanlanding Wind Op Zee (VAWOZ) wordt onderzocht hoe en waar deze kan aanlanden. Hierbij wordt opnieuw gekeken of route Eemshaven oost dan wel mogelijk is, maar bestaat ook de kans dat er nog meer kabels via route Eemshaven west (over Schiermonnikoog) zullen lopen.  Het oostelijk tracé is een tracé waar heel weinig ruimte is en dat derhalve veel risico's met zich meeneemt. We weten dat een toekomstige verbinding uitgevoerd gaat worden in gelijkstroom in plaats van wisselstroom, deze kabelverbinding heeft als kenmerk dat hij gebundeld kan worden aangelegd waardoor zijn ruimtebeslag kleiner is. Ook dan is er nog steeds heel weinig ruimte. Dat wil zeggen, als we deze schaarse ruimte nu benutten dan weten we zeker dat de volgende verbinding via Schiermonnikoog zal lopen, ook weten we dat deze verbinding groter en zwaarder is en daardoor met groter en zwaarder materieel moet worden aangelegd.  We weten op dit moment al zeker dat de volgende windparken met gelijkstroomkabels worden aangelegd. Wat de toekomst brengt aan techniek weten we nog niet; wat ervaring wel laat zien is dat techniek niet snel ontwikkelt. Wat we wel weten is dat er in 2040 onverminderde behoefte is aan groene stroom. Daarom kunnen we nu niet wachten op technische ontwikkelingen.
25	Kunnen we nog wel meedenken? Het voelt alsof de beslissing al genomen is.	Het besluit voor het voorkeursalternatief Eemshaven west ligt inderdaad vast. Op dit besluit is formele inspraak (een zinswijze) mogelijk bij de ter inzage legging van het ontwerp Inpassingsplan. Dit zal in 2022 zijn.  Tot die tijd kunt u met ons meedenken over de uitwerking van de kabelroute. Bijvoorbeeld over de kruising met Schiermonnikoog of de Waddenzee. Heeft u bijvoorbeeld suggesties of ideeën over het optimaliseren van deze kruising, het voorkomen van effecten of plusmaatregelen? U kunt deze indienen via de Projectatlas (zie link onderaan dit document).

In de antwoorden verwijzen we naar verschillende documenten. Deze kunt u via onderstaande links vinden:

IEA  
MER fase 1  
Pilot Ecologische inpassingsmaatregelen  
Regioadvies  
Projectatlas

[www.rvo.nl/ten-noorden-van-de-waddeneilanden](http://www.rvo.nl/ten-noorden-van-de-waddeneilanden)  
[www.rvo.nl/ten-noorden-van-de-waddeneilanden](http://www.rvo.nl/ten-noorden-van-de-waddeneilanden)  
<https://www.netopzee.eu/tennoordenvandewaddeneilanden/documents/Ecologische-Netinpassing-op-Zee-opgemaakt-fase-1-publiek-604a2c03-cd2c-4c13-a1d1-0fa7c35ff8bd.pdf>  
[https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/01/Regioadvies\\_Net\\_op\\_zee\\_Ten\\_noorden\\_van\\_de\\_Waddeneilanden.pdf](https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/01/Regioadvies_Net_op_zee_Ten_noorden_van_de_Waddeneilanden.pdf)  
[www.ten.projectatlas.app/trnw/](http://www.ten.projectatlas.app/trnw/)